

Matijas Brekers

LAŽI
O DROGAMA

Preveo s nemačkog
Slobodan Damnjanović

Laguna

Naslov originala

Mathias Bröchers
DIE DROGEN LÜGE

Copyright © Westend Verlag Frankfurt/Main in der Piper
Verlag GmbH, München 2010

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

LAŽI
O DROGAMA

The title is presented in a bold, black, sans-serif font. The word 'LAŽI' is on the top line, and 'O DROGAMA' is on the bottom line. A cannabis leaf is superimposed over the letter 'A' in 'LAŽI', with its stem pointing downwards. The leaf is rendered in a dark grey color with a slight drop shadow, making it stand out against the black text.

Sadržaj

Izjava zahvalnosti	9
Uvod	11
1. KRATKA ISTORIJA PROHIBICIJE	25
Od konferencija o opijumu do rata protiv droga	26
Prohibicija kao spoljnopolitičko sredstvo i podsticaj za unutrašnji zakon i red.	38
2. <i>THERE'S NO BUSINESS LIKE DRUG BUSINESS</i>	56
Kako vlada narko-dolar	57
Zatvori u službi profita: zatvorska industrija	74
3. DROGE-TEROR-RAT	87
Droge i terorizam	89
Kratka istorija ilegalne spoljne politike	94

4.	DETALJNA ANALIZA TRGOVINE DROGOM I ORUŽJEM POD POKROVITELJSTVOM DRŽAVE: OD MENE PREKO VENUSA DO VENISA	106
	„Sve su naše tajne iste“	109
5.	TENDENCIOZNA NAUKA I POLITIKA TABUA	130
	Zbog čega još uvek moramo da čekamo na prosvেćen odnos prema drogama	132
	<i>Pharmacos</i> : žrtveni jarac	135
6.	LEČI I VLADAJ	142
	Kraj šamanizma i početak propagande droga	144
7.	<i>DON'T PANIC IT'S ORGANIC</i>	151
	Džek Herer i ponovno otkrivanje konoplje	152
	Činjenice o kanabinoidima	162
	Prirodni raj	168
8.	LAŽI O DROGAMA	180
	Pronalazak zavisnosti od droga	182
	Oktober fest i Goa – jedno poređenje	187
9.	RAJ JE ODMAH IZA UGLA	201
	Od drveta saznanja do neuropojačivača	202
	Od „otvorene svesti“ do „otvorenog izvora“	216
10.	ONE STRANE PROHIBICIJE	231
	Zavisnost i red: dekriminalizacija danas, legalizacija sutra	240
	<i>Spisak skraćenica</i>	253
	<i>Napomene</i>	257
	<i>O autoru</i>	273

Izjava zahvalnosti

Zahvaljujem Hansu Kustou, koji je pronašao i prikupio podatke za statistiku i grafikone. Ti podaci jasno ukazuju na povod za pisanje ove knjige: potpuni krah stogodišnje politike prohibicije određenih droga.

Zahvalnost dugujem i Danijelu Hobsikeru, poslednjem izdanku gotovo izumrle vrste novinara-istraživača. On je našao dovoljno vremena da, za ovu knjigu, stavi pod lupu opasne teme, ne samo ilegalnu trgovinu drogom već i trgovinu drogom pod okriljem države. Sve dok se budu nastavljale mahinacije kao što je ona u vezi s malim aerodromima na Floridi – na kojima su obučavani teroristi za 11. septembar – svet će morati da živi s nekontrolisanim tokovima droge i terorizmom koji oni finansiraju. I s medijima koji postaju saučesnici kad ovu vezu prećutkuju.

Više od zahvalnosti zaslužuje Džek Herer, poslednjih decenija verovatno najznačajniji borac protiv prohibicije i otac moderne renesanse konoplje. Njegova knjiga *Car nema odelo* otvorila je novo doba u Evropi i Sjedinjenim Državama – ponovno otkrivanje konoplje kao leka i korisne biljke. Džek Herer je, 15. aprila 2010, podlegao posledicama srčanog udara koji je doživeo prethodnog septembra u Oregonu, posle vatrenog govora u kome se zalagao za slobodno gajenje konoplje i ukidanje zakona zbog kojeg se proganjaju i hapse ljudi koji uzgajaju „najvažniju biljku na planeti“.

Ova knjiga je posvećena tom zaveštanju i sećanju na Džeka Herera, prijatelja i borca za slobodu.

MATIJAS BREKERS, BERLIN, 1. MAJ 2010.

Uvod

Na početku beše zloupotreba droge. Eva i Adam su okusili zabranjeno voće i kažnjeni su proterivanjem iz raja. Teolozi nam mogu prigovoriti da je ovakvo tumačenje praroditeljskog greha suviše jednostavno, ali ako priču iz Knjige postanja doslovno tumačimo, nema sumnje da je, kad je reč o zabranjenom voću, u pitanju bila psihoaktivna biljka koja menja stanje svesti – dakle, droga. Jasno je i to da Evi i Adamu nisu bile poznate njene osobine: vladar Edenskog vrta zabranio je ovu biljku zato što njeno kušanje navodno donosi smrt. Tom plemenitom laži – „plemenita“ zato što Bog svojoj tvorevini želi samo ono najbolje, a „laž“ jer se radi o dezinformaciji – održava se i ruši čitava dramaturgija istorije. Jer, šta bi se dogodilo da je Bog stanovnike raja uputio u „opasnosti i propratna dejstva“ ploda sa „drveta saznanja“?

Jedno se sa sigurnošću može reći: čovečanstvo bi bilo pošteđeno velikog gneva. Možda bi se ono dvoje odlučili najpre za homeopatsku probu, umesto da odmah pojedu celu „jabuku“. Ali, čak i da su se sami – zasićeni večnim i skladnim jedinstvom sa Bogom – uz namerno izabranu preveliku dozu, bacili u grub (ali zanimljiv) dualitet zemaljskog života, nama bi danas bilo bolje. Živeli bismo bez mitološke krivice, bez praroditeljskog greha i gnevnog Boga. Ali Eva je uputstvo za upotrebu ovog leka dobila na ulici – od zmije – umesto od lekara i farmaceuta, pa je propast krenula svojim tokom. Gospodaru Edenskog vrta ne smemo pripisivati rdave namere, jer je on opomenuo da drvo saznanja u sebi sadrži smrtonosan otrov. Svojoj tvorevini želeo je najbolje, ali je postigao suprotno. Do gubitka raja nije dovelo probanje ploda već dezinformacija u vezi sa zabranom njegovog kušanja.

Stanje opijenosti i sredstvo za njegovo izazivanje stari su koliko i ljudski rod. Da je Eci, to jest „čovek sa glečera“ koji je devedesetih godina prošlog veka pronađen u Tirolskim Alpima na italijansko-austrijskoj granici, živeo u današnje doba, a ne pre pet hiljada godina, morao bi da se, osim nagle promene vremena, plaši i zakona o zabrani korišćenja droge. U džepovima zaleđenih ljudi iz kamenog doba pronađene su halucinogene gljive čiji se sastojci danas nalaze na spisku opojnih sredstava. Kada bi naš čovek sa glečera iskreno priznao carinskoj kontroli da te gljive redovno koristi i da kod kuće ima poveću zalihu, posle temeljitog pretresanja bio bi izveden pred istražnog sudiju.

Na njegovu primedbu da on tu biljku redovno koristi – iz medicinskih razloga ili radi ostvarenja duhovnog kontakta sa „duhom vegetacije“ – bio bi upućen na psihijatrijsko lečenje i na klinici nakljukan legalnim drogama. Eci bi postao „slučaj“, jedna od onih žrtava koje nastoje da spasu borci protiv droge. Njihova ideja o društvu bez droge, kao što pokazuje osvrt na kameno doba, nije doživela osudu tek u vreme puritanaca; ona protivreči osnovnim činjenicama ljudske civilizacije.

Ljudi su oduvek uzimali supstance koje menjaju svest i duhovno stanje. I uvek su postojala pravila za njihovo korišćenje i metodi za izbegavanje zloupotrebe i štete koju one mogu naneti. Ali tek u poslednjih stotinak godina neke od tih supstanci stavljene su van zakona i zabranjene u čitavom svetu. U osnovi ovih zabrana, baš kao nekad u Edenskom vrtu, bile su dobre namere, želja da se stanovništvo zaštiti od zloupotrebe i bolesti. Zaključci koje su diplomati doneli na prvom zasedanju Komisije za opijum u Šangaju (1909) i na konferencijama u Hagu (1911/1912) i u Ženevi (1925), koji su kasnije preneti u Jedinstvenu konvenciju o opojnim drogama Ujedinjenih nacija (1961), prožeti su željom za stvaranjem „društva bez droge“ i ubeđenjem da se ono može ostvariti uz pomoć kontrole i krivičnog prava.

Ali pogled bačen iza kulisa ovih konferencija pokazuje da se još tada, pored dobrih namera, radilo i o nekim privrednim i političkim faktorima. Nemačka je, recimo, na predlog Egipta, pristala na zabranu kanabisa zato što su joj Egipćani zauzvrat obećali da neće zabraniti uvoz

„heroina“, najbolje prodavanog proizvoda nemačke firme *Bayer-Verke*. Ipak, javno navođeni razlog za postizanje ovog međunarodnog sporazuma ukazivao je na socijalno staranje i zaštitu zdravlja.

Kada bismo tvorce zabrane droga danas, posle sto godina, upoznali s rezultatima do kojih su doveli njihovi zaključci, oni bi verovatno bili zaprepašćeni: ono što su zamislili kao međunarodno sredstvo za spasavanje bezbrojnih nedužnih žrtava podmukle zavisnosti od droga pokazalo se kao prokletstvo. Na svet su pustili čudovište koje je, od kada ga je američki predsednik Ričard Nikson 1971. nazvao *War on Drugs* (Rat protiv droga), postalo jedna od najopasnijih pošasti planete. Rat protiv droga ugrožava građanska prava i slobode u čitavom svetu, i potresa demokratske strukture i društveni poredak u mnogim regionima – od andskih država i Meksika, u kojima su rivalske bande gurnule čitave provincije u stanje nalik građanskom ratu, do Avganistana i Pakistana, gde i talibani i njihovi protivnici izvlače korist od trgovine drogom. Stoga, ovaj rat protiv droge ne samo da finansira i unapređuje međunarodni terorizam, već proizvodi i mnoštvo žrtava upotrebe droge, zbog čijeg spasavanja je zapravo i počeo.

Stara istina prema kojoj se „dobra namera“ može pretvoriti u svoju suprotnost važi za zabranu droga više nego za ijednu drugu oblast politike. Ono što su diplomati započeli 1909. u Šangaju, na podsticaj Sjedinjenih Država, a dovršili 1925. u Ženevi na Konferenciji o drogama jeste

jedan od prvih eksperimenata globalne politike i praktično predstavlja prvi globalni zakon na svetu. Sto godina kasnije, katastrofalne posledice ove politike stvorile su jedan od najvažnijih problema čitavog sveta.

Tvrđenje da je katastrofa do koje je doveo rat protiv droga dobila čudovišne razmere i da zbog toga međunarodna politika gotovo da nema važnijeg zadatka nego što je okončanje ovog rata nema iza sebe nijedan ideološki razlog. Ovde ne može biti govora o nastavljanju ideološke rasprave koju više od jednog veka vode zastupnici religioznog morala, za koje je droga „greh“, i anarhistički individualizam, koji je protivnik svakog oblika mešanja države i vlasti u život pojedinca. Ovde je reč, pre svega, o jednom trezvenom odnosu prema iskustvu – o brojkama, podacima i činjenicama – i o objektivnoj proceni dobitaka i gubitaka, a sve s ciljem stvaranja osnove za pragmatičnu odluku o nastavljanju ili promeni dosadašnje strategije. Prema jednim, osnovnoj istini ne treba nikakva detaljna empirijska potvrda već samo malo ljudskog razuma: „problem droge“ nije rešiv. Prohibicija proizvodi više nevolja od problema za čije se rešenje zalaže.

Svet bez droga moguć je isto toliko koliko i svet bez bolesti ili kriminala. Politika koja hoće da ostvari nedostižne ciljeve naziva se idealističkom, a stremljenje ka takvim idealima smatra se dostojnim poštovanja. Ali kada se to stremljenje ka nekom određenom idealu – bilo da je reč o društvu bez droga, komunizmu, Božjoj državi ili nečem sličnom – silom sprovodi i kada se pritom postepeno

uklanjaju sve druge vrednosti i ideali, takvu politiku nazivamo dogmatskom, fundamentalističkom ili fašističkom. Sto godina posle svog idealističkog početka, politika zabrane droga zapala je u sledeće stanje: ne samo što nije rešila problem zloupotrebe droga, već ga je toliko zaoštrila da već duže vremena njene posledice ne trpe samo uživaoci droga već gotovo sva društva sveta.

Posle napada izvršenih 11. septembra 2001, opasnost od terorizma dospela je na prvo mesto, što je dovelo do brojnih mera za sprečavanje terorizma i borbu protiv njega. Teror nije tema samo uzbudljivih medijskih izveštaja već i naučnih istraživanja i analiza, ministarskih sastanaka i bezbrojnih govornih emisija. Posle napada na Njujork i Vašington, mediji i politika raspiruju strah od pritajenih terorista koji žive u vašem susedstvu i čekaju signal od kneza terorizma Osame bin Ladena da krenu u neki samoubilački napad. Ta pretnja može se prevazići samo pooštavanjem zakona o opštoj sigurnosti, većom kontrolom i strožim nadgledanjem. Stvorene su nove birokratske institucije poput američkog Ministarstva za odbranu otadžbine. Ljudi su pristali na detaljan pretres na svim svetskim aerodromima, a u okvir borbe protiv terorizma sada ulazi i obaveza pokazivanja svih računa u banci.

Pritom začuđuje da se, pored svih mera i publiciteta koji ima borba protiv terorizma, zanemaruje centralni aspekt teme, naime najvažniji finansijski izvor međunarodnog terorizma: trgovina drogama. Da se ekonomija terora ne zasniva na malim donacijama – čije bi nadgledanje dovelo

do presušivanja ovih finansijskih struja – već na milijardama dobijenim od trgovine drogom, to nije ni za koga tajna, ali se to ipak ne stavlja na dnevni red. Jer, svako tematizovanje i svako ozbiljno promišljanje ovog pitanja nužno bi dovelo do preispitivanja principa prohibicije. Između zvaničnika Evropske unije i Sjedinjenih Država već godinama se vode rasprave o slobodnom pristupu bankovnim računima radi borbe protiv terorizma. Ipak, o razumnim merama za sprečavanje ogromnih profita od trgovine heroinom i kokainom, od kojih se finansiraju teroristi i gospodari rata, još uvek se nije razgovaralo. Još manje se razmišlja o nekim političkim merama.

U osnovi tog potiskivanja u drugi plan leži jedan paradoks: borba protiv terorizma, kojoj se posvetila međunarodna zajednica, može biti uspešna samo ako se napusti borba protiv droga, u koju se ona upravo upustila. Drukčije rečeno: sve dok rat protiv droga teži da od heroina i koka-ina izvuče veći profit nego od bilo kog drugog proizvoda na planeti, sve dotle nijedna borba protiv terorizma nema izgleda na uspeh.

U žrtve rata protiv droge stoga se ne ubrajaju samo preminuli narkomani, koje svakog dana nalazimo u toaletima stanica i klubova, ne samo milioni robijaša koji nisu počinili nikakvo nasilje i u zatvoru leže samo zbog droge, ne samo stanovnici velikih gradova ugroženi organizovanim kriminalom ili seljaci čiju okolinu uništavaju hemikalije koje se u okviru „programa iskorenjivanja“ iz aviona rasipaju po poljima. Rat protiv droge stvara mnogo

veći broj žrtava među ljudima koji nemaju nikakve veze s upotrebom droge, proizvodnjom ili trgovinom ovim supstancama, već stradaju u unakrsnoj vatri rivalskih bandi ili milicija, koje u Srednjoj Americi i Avganistanu kontrolišu čitave provincije. I to ne odnedavno.

Godine 1986, više od petnaest godina pre nego što se kandidovao na predsedničkim izborima kao protivkandidat Džordža Buša, američki senator Džon Keri bio je na čelu Odbora za terorizam, drogu i međunarodne operacije zaduženog za ispitivanje skandala nastalog zbog učešća države u švercu oružja i droge. Naime, pod pokroviteljstvom Bele kuće, Iranu je prodavano oružje, a „kontrašima“ u Nikaragvi omogućavana ilegalna trgovina drogom. Reči koje je zapanjeno izgovorio kada je pregledom zvaničnih dokumenata ustanovio da je američka tajna služba CIA tajno uvozila drogu u Sjedinjene Države i tako zaradenim novcem finansirala svoje operacije, zaslužuju da budu stalno citirane: „U početku nismo mogli da poverujemo u ono što smo pronašli; ne, to je jednostavno bilo suviše neverovatno. Ja nisam verovao. A onda smo sa drugog mesta dobili potvrdu, i to detalj po detalj: uverili smo se u moć narko-dolara koji kupuje čitave zemlje, i sve pravne institucije – na obe strane revolucije – i geopolitiku menja na način s kojim mi ne želimo da imamo ništa zajedničko. I to se nije dešavalo samo u Srednjoj Americi, već i na Dalekom istoku i u dolini Beka. Da li je istina da gotovo sve političke grupe, bile one revolucionarne ili ne, profite

od poslova sa drogom koriste za kupovinu oružja i finansiranje svojih operacija?“¹

Na to pitanje šef tajne službe CIA najverovatnije bi odgovorio sledeće: „Nažalost, da, gospodine! Pošto nam vaš senat nije dao novac neophodan za stabilizovanje naših geopolitičkih uticaja u ukupno pedeset zemalja sveta, bili smo prinuđeni da pribegnemo drugim izvorima prihoda. Trgovina drogom se zbog visokih profita isplati isto kao i trgovina oružjem. Ova druga vrsta trgovine posebno je unosna kad se nađemo u prilici da naoružavamo obe strane u sukobu...“ Naravno, takav odgovor nije trebalo očekivati. Ne zato što on ne bi bio istinit – to su pokazivale i činjenice od kojih je predsednik odbora Džon Keri zanemio, a kojima su se mogli priključiti i dodatni dokazi – već zato što bi ta istina došla u sukob s nacionalnom bezbednošću. Osim toga, javnost ne bi mogla da shvati da se u ime države trguje drogom, i da se tim novcem finansira terorizam, a da pri tome nije reč o nečemu što se već dogodilo – recimo o podršci kontrašima u Nikaragvi, ili mudžahedinima na Bliskom i Srednjem istoku, iz čijih redova je potekla Al Kaida – već o aktuelnoj praksi finansiranja gospodara rata povezanih sa Zapadom i talibanskih milicija u Avganistanu.

To što narkoman koji umire u parku zbog nepročišćenog heroína, u čiju proizvodnju i trgovinu oružane snage koje na Hindukušu „brane našu slobodu“ ne smeju da se mešaju jer bi time ugrozile njegove porudžbine, jeste paradoks i činjenica koju je teško objasniti. To znači da

„slobodu Zapada“ manje brane heroji na Hindukušu, a više heroinski zavisnici kod kuće, koji skupo plaćaju zabranjenu i neprečišćenu supstancu čiju proizvodnju i izvoz osiguravaju naše oružane snage i novac poreskih obveznika kojim se finansiraju i njihovi lokalni saveznici i neprijatelji tih istih saveznika.

Ovakvi primeri pokazuju da ostajanje pri dogmi prohibicije i nastavljanje rata protiv droge prave štetu koja znatno prevazilazi patnje zavisnika od droge. Posredna šteta ne pogađa samo njihove porodice i neposredno okruženje već i čitave regione i pokrajine, a time i međunarodnu zajednicu i miran zajednički život. Procenjuje se da je obim ilegalnog tržišta droge petsto milijardi dolara godišnje. Ovi nekontrolisani tokovi sivog novca koji se uliva u legalne novčane tokove predstavljaju ozbiljnu pretnju za finansijski sistem. Činjenica da rigorozna kontrola „sivih banaka“² i poreskih oaza na Karibima i drugim mestima nije uspostavljena ni posle velike finansijske krize 2008, da se krupni finansijeri i mnogi političari protive radikalnom ukidanju ovih „mesta za pranje novca“ pokazuje da su tokovi sivog novca izuzetno značajni za legalni finansijski sistem. I ovde opet nailazimo na jedan teško shvatljiv ali realan paradoks: sitni dileri koji po stanicama metroa prodaju heroin da bi tako finansirali sopstvene potrebe za drogom garantuju veći berzanski kurs na Vol stritu.

Kad neka politika donosi više štete nego koristi, kad neka mera zaštite proizvodi više žrtava nego što ih spasava, kad zakon ne smanjuje kriminal već ga uvećava i jača

– mora se zaključiti da u politici, odgovornoj za zakone i zaštitu zdravlja, nešto mora da se menja. Ako se to ne događa, ako se jedan nesposoban i štetan sistem uporno zadržava, i pored svih saznanja o njegovoj štetnosti i nerazumnosti, iz toga se mora izvući zaključak da rat protiv droge, osim neizmernih usputnih šteta, donosi i neku usputnu korist.

„Organizovani kriminal deluje iznutra. Da mafija nema veze u politici, ona nikada ne bi dostigla moć kojom sada raspolaže“, kaže poznati borac protiv mafije Leoluca Orlando.³ Čak i ako italijanske odnose iz ere Silvija Berlusconi ne možemo da prenesemo na nemačku ili međunarodnu politiku, Orlandove reči ipak upućuju na postojanje određene tendencije. Tako se, na primer, lobi privatne zatvorske industrije u Sjedinjenim Državama ubraja u najveće donatore i jedne i druge stranke – radi zadržavanja prohibicije koja im obezbeđuje najveći broj klijenata.

O ovim i drugim legalnim profiterima od zabrane droga mora biti govora ako hoćemo da odgovorimo na pitanje zbog čega se, protiv svakog razuma, uporno ostaje pri dogmi o prohibiciji. To što im to tako lako polazi za rukom objašnjava se satanizovanjem droge, duboko usađenim u kolektivnu svest. Apsolutno je opravdano da se, s ciljem analize aktuelnih problema u vezi sa drogama, još jednom vratimo mitu o Adamu i Evi, jer se rat protiv droga ne temelji na racionalnim već pre na mitološkim razlozima. To je verski rat, koji ima manje veze s razumnim postupanjem, a više s arhajskim obredima; manje s trezvenom racionalnom

politikom, a više s ratobornim iracionalizmom: s jednom koliko proizvoljnom toliko i strogom podelom na dobro i zlo, na dozvoljeno i zabranjeno, kao i s tvrdoglavim istrajavanjem na tim verskim načelima i u agresivnoj borbi za njihovo uspostavljanje. Poput svih svetih ratnika, i borci protiv droge u velikoj meri su imuni na razloge uma i logike. Poput svih fundamentalista, i oni svaki kompromis i svaku realnu politiku koja umanjuje štetu izjednačavaju s kapitulacijom pred zlom. I kao u svakom ratu, i ovde postoje profiteri koji od njega prave ogroman posao i čine sve da se on nastavi.

Dobre namere – recimo zaštita društva od zloupotrebe određenih supstanci – od samog početka bile su javni aspekt zabrane droga, ali se već tada u osnovi radilo o globalnoj politici moći: zabrana opijuma pogodila je Britansku imperiju na najosetljivijem mestu, jer je njen najvažniji kolonijalni izvor prihoda bio profit od opijuma. Stoga su Sjedinjene Države, kao mlada i „moderna“ imperijalna sila koja progona i trgovinu robljem i promet drogama, lako mogle da pridobiju mnoge države za međunarodnu politiku prohibicije. Međutim, vek kasnije čini se da je došlo vreme da se prohibicija iskoristi za epohalno svetsko-istorijsko kretanje – i da se jednom zauvek napusti.

Prva glava ove knjige sadrži kratak pregled istorije prohibicije kao jednog od prvih globalno-političkih zakona. Pri tome su Sjedinjene Države, inicijatori ove politike, imale u vidu više spoljnopoličke ciljeve nego doslednu brigu za zaštitu zdravlja. Druga glava prati posao s ilegalnom drogom, koji je, zahvaljujući zabrani, postao jedan od

najunosnijih na planeti, pa time i jedan od glavnih izvora finansiranja terorizma, organizovanog kriminala, prikrivene spoljne politike, vojnih i tajnih službi. „Bez opijuma nema imperije“, glasi zaključak jedne finansijske analize Britanske imperije u XVIII i XIX veku. Ako imamo na umu procvat proizvodnje opijuma u Avganistanu, ono što važi danas važiće i za imperijalne sile XXI veka.

Da bismo dokučili razloge zbog kojih jedna u svakom pogledu iracionalna i razorna politika prohibicije, i posle sto godina, još uvek može računati na podršku većine, moramo se osvrnuti na rano kameno doba, na korene rata protiv droge i činjenicu da po ovim pitanjima još uvek čekamo dolazak prosvetiteljstva. Ovom oblašću još uvek vlada politika tabua.

Ipak, reforma globalne politike prema drogama nije neophodna samo zbog katastrofalnih posledica prohibicije. Znanja stečena poslednjih decenija o endogenim kanabinoidnim i opioidnim sistemima – telesnim supstancama koje u sebi sadrže kanabis, odnosno opijum i koje su u nervnom sistemu povezane s istim receptorima kao i njihovi srodnici iz biljnog sveta – zahtevaju novi naučni pristup celokupnom problemu droge. Naročito pozadinu takozvanih preparata za poboljšanje telesne sposobnosti i jačanje mozga, u koje farmaceutska industrija polaže velike nade.

Ali kako da, u XXI veku, vaspitamo primata koji u svom telu imaju sopstvenu fabriku droge pa su stoga farmakofili, da se kroz odgovorno postupanje konačno zrelo odnose prema drogama? Stoga ćemo na kraju knjige baciti oprezan

pogled na doba bez prohibicije i trgovine drogom. Jer, ne deluje sasvim nemoguće da se ipak zaustavi stogodišnji visokoprofitabilni mehanizam prohibicije. Portugalija, u kojoj od 2001. droge nisu predmet krivičnog gonjenja, postigla je značajne rezultate u svakom pogledu. U toj zemlji nije došlo do povećanja korišćenja droga – čega su se plašili zastupnici prohibicije – niti do značajnog povećanja takozvanog narkomanskog turizma. Portugalija bi mogla da postane uzor za ostatak sveta.

I u Sjedinjenim Državama, vodećoj sili u ratu protiv droga, dolazi do raspadanja otadžbinskog fronta: u novembru 2010. građani Kalifornije, u kojoj je još od 1996. dozvoljena medicinska marihuana, glasali su o legalizovanju njene upotrebe za sve građane starije od 21 godinu. Činjenica da je u postojbini klevetanja marihuane sada ukinuta najveća od svih laži o drogama i da je rehabilitovana „smrtonosna“ konoplja može takođe da postane globalni model, čak i ako se na dan glasanja o ovom pitanju na biralištima nije pojavila neophodna većina.

Ali čini se da je zaista model prohibicije posle jednog veka definitivno istrošen. Ostaje, međutim, otvoreno pitanje kada će prohibicija biti zamenjena racionalnom i manje štetnom politikom prema drogama. Najveće kulturno dostignuće XX veka bilo je prevazilaženje dve arhajske patrijarhalne tradicije: tlačenja žena i dece, i polne diskriminacije. Stojimo pred prevladavanjem poslednjeg velikog tabua modernog doba: pred krajem laži o drogama.

1 Kratka istorija prohibicije

Ujka Sem je najveći zavisnik od droga na svetu; komesar za opijum dr Hamilton Rajt kaže da mi po glavi stanovnika trošimo više droge nego Kina. Tako je glasio naslov jednog članka, napisan preko čitave strane Njujork tajmsa od 12. marta 1911. godine.

Već u prvim redovima autor nam uzbuđeno saopštava: „Pročitajte ovaj prilog pa dođite do daha: 'Od svih nacija na svetu,' rekao mi je nedavno dr Hamilton Rajt, koji ovu temu poznaje bolje od bilo koga, 'Sjedinjene Države po glavi stanovnika koriste najviše droga koje dovode do zavisnosti.' Opijum, najgora droga za koju čovečanstvo zna, u ovoj zemlji manje je podvrgnut kontroli nego u bilo kojoj evropskoj državi. Kina danas nadgleda upotrebu znatno brižljivije nego mi; Japan inteligentnije od nas – u toj zemlji se u svakoj desetoj apoteci može kupiti opijum – štiti svoje stanovništvo.

Naši lekari prepisuju ga bez ikakve rezerve i tako postaju odgovorni za stvaranje bezbrojnih zavisnika; oni ga bez ikakvog ograničenja prepisuju u ogromnom broju recepata; čak i u Rusiji lekari imaju u vidu preporuku Sajdenhema [Hipokrata engleske medicine, 1624–1689. – M. B.] da bi bez opijuma njihova profesija izgubila snagu; on se čuva kao dragoceni biser – za upotrebu, a protiv zloupotrebe... od svih država na svetu Amerika najviše koristi opijum. Mi smo najpohlepniji korisnici droga u celom univerzumu.“¹

Dve godine ranije, doktor Rajt, u svojstvu američkog delegata na prvoj Konferenciji međunarodne komisije o opijumu u Šangaju, rekao je još nešto nastupivši kao tužitelj zemalja koje proizvode opijum i trguju njim. Na Filipinima, u svojoj prvoj koloniji, Sjedinjene Države su posle osvajanja 1901. donele zakon protiv opijuma, i bile ubeđene u njegov uspeh. Doktor Rajt je rekao: „U Šangaj smo došli s osećanjem da se nalazimo na pravoj strani. Ali nam je jedna mala studija pokazala veliku ludost našeg stanovišta jer su činjenice o gajenju droga kod nas detaljno ispitane i uzdrmale su našu delegaciju.“²

Od konferencija o opijumu do rata protiv droga

Na toj prvoj konferenciji Međunarodne komisije za opijum, održanoj 1. februara 1909. u Šangaju, na koju su, osim Sjedinjenih Država, svoje delegacije poslali Francuska,

Rusija, Holandija, Portugalija i Japan, postavljeni su temelji za današnje međunarodne zakone o opojnim sredstvima i rat protiv droge. Ranije je Engleska vodila dva rata (1839–1842, Prvi opijumski rat i 1856–1860, Drugi opijumski rat) protiv Kine zbog droge i oružjem prisilila Kinesko carstvo da Britanskoj istočnoindijskoj kompaniji dozvoli prodaju opijuma. To je omogućilo Britancima da robu traženu na Ostrvu, poput čaja, svile ili porcelana, ne plaćaju domaćim srebrom već opijumom iz indijskih kolonija. Londonski dopisnik *Njujork herald tribjuna* Karl Marks još 1858. ukazao je na negativne posledice ove politike do kojih će doći „ukoliko celokupan civilizovan svet ne natera Englesku da obustavi prisilno gajenje opijuma u Indiji i njegovo nasilno širenje u Kini.“

Ipak, tek posle više od pedeset godina Britanska imperija bila je spremna da se odrekne svog najznačajnijeg izvora prihoda, pa je Hamilton Rajt 1911. mogao radosno da ustanovi kako je „Velika Britanija pokazala čvrstu nameru da se, korak po korak, ukine indijska trgovina opijumom. S tim se već počelo – i to je značajan korak koji pokazuje ozbiljnost, jer finansijski problemi povezani s tom trgovinom spadaju u najteže probleme s kojima se neka država mora boriti.“³

Brutalnost kojom je Britanska imperija branila svoje privredne interese, prisilnim širenjem potrošnje opijuma u Kini, postala je povod za moralnu i humanitarnu pobunu iz koje se, pred kraj XIX veka u evropskim zemljama i Sjedinjenim Državama, rodio antiopijumski pokret.